

De ekster, door de eeuwen heen bewonderd en verguist. De dubbele houding van mensen tegen de ekster die de dertiende eeuwse Vlaamse dichter Jacob van Maerlant al beschreef, komt ons ook nu nog bekend voor!

B. de Lig

Twee stuivers voor een ekster

De Romeinse schrijver en natuuronderzoeker Plinius adviseerde het consumeren van jonge eksters voor wie zijn gezichtsvermogen wilde verbeteren. Het beste was ze vooraf te villen. De Vlaamse schrijver Jacob van Maerlant nam het advies 1200 jaar later over in zijn grote werk *Der Naturen Bloeme*. In het tekstgedeelte over de ekster beschrijft hij de bouw van het nest, de manier waarop een ekster zich uit een strik bevrijdt, en vertelt hij hoe je jonge gevangen eksters kunt leren spreken. Hij stelt het dier zo voor:

*Pica dats der aestren name,
Van plumen scone ende bequame
Es si, ende die vele scalcheit can.*

[Pica, dat is de naam van de ekster (in het Latijn). Hij is mooi van veren en behaagt het oog, en hij heeft veel streken.]

Het zijn voor dierenbeschermers weinig geruststellende teksten. Misschien geeft het hen enige genoegdoening te weten dat Plinius zijn nieuwsgierigheid naar alles wat groeit en bloeit en ons altijd weer boeit met de dood heeft moeten bekopen. In 79 na Christus kwam hij om toen hij zo nodig moest gaan kijken bij de Vesuvius die kort daarvoor onder andere Pompeï onder de as had bedolven.

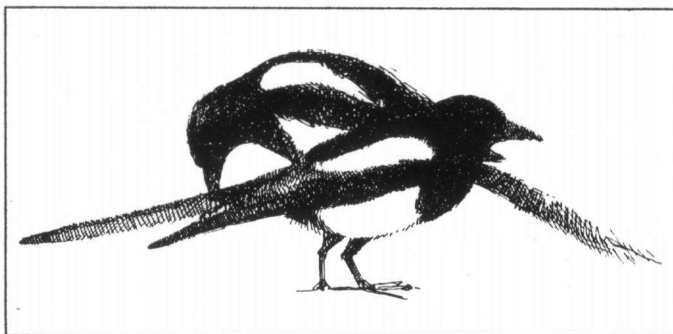
De door van Maerlant al gesignaleerde dubbelheid in de waar-

dering van de ekster zal ook nu menigeen niet onbekend voorkomen. Mooi zijn ze, maar ook een beetje beangstigend soms. Als je in het voorjaar radeloze merelouders hartverscheurend tekeer hoort gaan zijn de eksters niet ver. En wat zijn het er veel de laatste jaren. Lijkt mij. Misschien moeten echter vogelkenners om deze op zichzelf staande waarneming hard lachen. Maar ik zie ze soms met z'n zessen of meer op het garagedak van mijn burenrondhippelen. In de *Nieuwe Rotterdamse Courant* van 24 november 2001 schreef Koos van Zomeren onder de titel *De vogelbestrijding* over de firma Bird Control Holland die zich vier man sterk bezig houdt met het verjagen en weren van vogels. "Acht procent van onze opdrachten heeft met spreuwen te maken. En tachtig procent met duiven. Tweeduizend nesten in het Centraal Station van Utrecht, dat kon natuurlijk niet langer. Het station was een kweekvijver van duiven voor de hele stad." Over eksters werd in het stuk van Van Zomeren niet gesproken, maar wat zouden die dan

ook voor ernstige overlast kunnen bezorgen, behalve voor merelouders?

Bird Control Holland is bij haar werkzaamheden verplicht te werken binnen het kader van de Flora- en Faunawet, wat inhoudt dat overal ontheffingen voor moeten worden aangevraagd en er evenveel papier moet worden geproduceerd als er vogels worden geliquideerd. De eksters hebben dus niets te vrezen van mensenhand, want op een beetje zaden en bessen eten en een zangvogelnest leegroven staan geen sancties. Het zijn geen coloradokevers of muskusratten, waarvoor je een premie kunt krijgen als je een overleden exemplaar bij de autoriteiten bezorgt.

Toen Willem Manten in zijn kwaliteit van burgemeester van Loosdrecht de *Rekening van ontfang en uytgaef* over de periode van 2 februari 1783 tot 2 februari 1784 opmaakte, no-

Eksters

teerde hij onder andere bij de uitgaven:

4 juni 1783: Aan Gerrit Grotendorst voor een doodkist van een bovelander 5 gulden idem Aan Dirk Ruijter [de koster en schoolmeester] voor begraven 1 gulden

18 juli 1783 Aan Jan Rutten Moen voor 't uytvissen der haanekammen aan de Regterwijk 5 gulden

1 januari 1784 Aan Jacob Timmer voor 8 eksters 16 stuivers.

Die 'bovelander' was een Duitse gastarbeider, die door Dirk Ruijter werd begraven, 'haanekammen' zijn waterplanten (krabbescheer) die als meststof op het aardappel-land dienden, en voor een dooie ekster kreeg je dus een premie van twee stuivers. Dat kan alleen maar betekenen, dat eksters toen blijkbaar als extreem hinderlijk werden ervaren. Dat zal dan wel verband houden met hun schadelijke invloed op de gewassen.

Wie de moeite neemt de Loosdrechtse dorpsrekeningen uit de achttiende eeuw er op na te zoeken – registers met afschriften ervan zijn bewaard van 1700 tot 1810 – komt de eksterposten ieder jaar weer tegen. In de jaren 1701 tot 1705 werden er gemiddeld ruim vijfentwintig per jaar aangeboden, in de zeventiger jaren zijn het er gemiddeld een stuk of twaalf, net als in de jaren tachtig.

De personen die de premie kwamen opstrijken waren vaak dezelfden: Jan Manten, Jacob Timmer, Thomas Krook, Willem Dolman, of hun zoontjes; er zijn nogal wat 'bovenlanders' onder en die hebben dan geen naam. Twee stuivers was een bedrag dat

niet kon worden versmaad door velen, denk ik, als je ziet dat voor een 'quispedoor' op de rechtkamer zes stuivers worden uitgegeven (drie eksters), dat het begraven van een vreemdeling tien eksters kost, een slot op de ijzeren kist in het rechthuis zeven en een halve dag werken aan het rechthuis vier.

Op 2 mei 1788 noteerde de burgemeester dan ineens: *Aan diverse personen op onderschijden tijden voor 59 zoo oude als jonge eksters 5 gulden en 18 stuivers*. Een gulden is dan nog steeds twintig stuivers, dus de premie was in een eeuw tijd gelijk gebleven. De piek in het aantal ingeleverde eksters (er werden er later dat jaar nog meer gebracht) zal wel verband houden met de actuele gebeurtenissen in die dagen. In september van het voorafgaande jaar 1787 waren 20.000

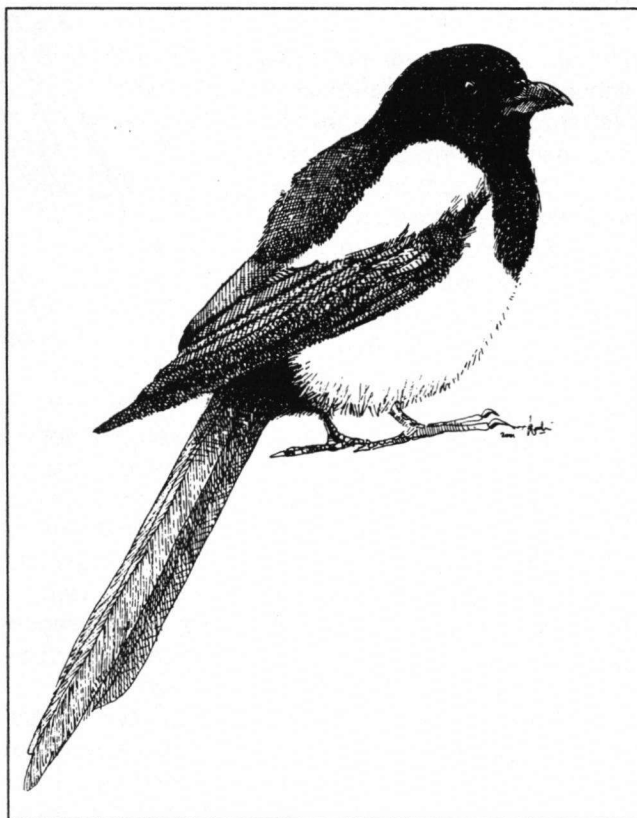
Pruisische militairen het deerlijk aangetaste gezag van de Oranjes (Goejanverwellesluis, 28 juni) komen herstellen, en wie zal dat betalen? Zoals gebruikelijk: Willem Dolman, Thomas Krook en Jacob Timmer en alle andere jan-met-de-petten en hun vrouw en kinderen, en dus uiteindelijk ook

onze gevleugelde vriend: de tweestuiversekster.

Literatuur:

Archiven van de gemeente Loosdrecht, 1592-1945, inv.nrs. 1.51 en 1.52 (S.A.G.V.). Tekeningen: Wouter van Gils

Overgenomen uit het voorjaarsnummer van het periodiek van de Historische Kring Loosdrecht met toestemming van de redactie, waarvoor onze hartelijke dank.

Ekster